

Snaha o pestrou zemědělskou krajinu

Českou krajinu tvoří agrární oblasti, lesy a vodní plochy a v závislosti na postupném vývoji společnosti a využívání mění svůj charakter. Pokud porovnáme letecké snímky z poválečné doby se současnými, na první pohled rozpoznáme razantní změny, a to především ve stylu hospodaření. Ano, od 70. let minulého století změnila naše krajina významně svůj malebný ráz pod vlivem hospodaření. Došlo k tomu vlivem politických souvislostí minulého režimu ovlivňujících nakládání s krajinou, což znamenalo odklon od hospodaření na ekologických základech.

Pokud svítala jakási naděje na změny po sametové revoluci, které by výrazně pozitivně podpořily české zemědělství a v té souvislosti i navrácení pestrosti krajiny, pak postupně pohasínala a nepomohl ani vstup do Ev-

i slovenské zemědělství si nese specifické prvky, které jsou výhradně neblahým pozůstatkem minulosti. Jedná se např. odtržení vlastnických vazeb vlastníků od zemědělské půdy, scelování polí do větších celků pro zvýšení

funkcí lesů, které příznivě ovlivňují naše životy, ale česká společnost, potažmo stát prostřednictvím státní politiky je lesníkům neumí finančně či alespoň morálně ohodnotit. Lesnictví je tak živeno jen z prodeje dřeva, a snad i proto určitá část společnosti bere lesníka jako nepřítel lesa, ačkoliv on je jeho nejbližší partner a ochránce v jedné osobě.

Důsledky hospodaření a změny klimatu

Historická negativa nyní dopadají na zdravotní stav české krajiny více, než jsme předpokládali. Vedle zemědělských půd trpí i lesy. Vody v krajině se zadržuje stále malé množství, což platí především o přivalových srážkách, které jsou vlivem změn klimatu stále častější. Hladina podzemní vody neustále klesá. Dříve běžní zástupci fauny a flóry se postupně vytrácí z naší agrární krajiny. Nejedná se pouze o následky zaběhnutého stylu hospodaření a nakládání s krajinou, ale nyní i o vliv globální klimatické změny (GKZ), na kterou jsme se řadu let nepřipravovali. Tu charakterizují srážkové a teplotní výkyvy sucha a jejich rozložení v čase i prostoru a s nimi spojené větrné smrště či časné a pozdní ranní mrazy apod. Tyto jevy ovlivňují růstové podmínky plodin bez ohledu na přírodní oblast a nadmořskou výšku. Oblastmi, které jsou již výrazně postiženy, jsou jižní, střední a severní Morava, Slezsko a nyní už i Polabí. Věřím tedy, že působení GKZ na českou krajinu berou správci polí, lesů a strání jako fakt a obrovskou hrozbu pro krajinu na straně jedné a na straně druhé jako výzvu ke změně hospodaření vedoucí k adaptaci naší krajiny.

Nelze již příliš otálet ve zbytku republiky, abychom včas připravili krajinu na změnu. Je nutné implementovat adaptační, ale i mitigační opatření téměř neodkladně a pokusit se předejít finančním, environmentálním a jiným ztrátám. Jenomže změna způsobu hospodaření a přístupu ke krajině si žádá čas. Ten jsme však ztratili v diskusích o tom, zda vůbec nějaká GKZ přijde či existuje – odborníkům na klimatologii jsme jednoduše včetně politických špiček naší země nevěřili a jejich výsledky znevažovali.

Není třeba hledat viníky, je třeba dělat nezbytné úkony k zajištění potřebných opatření k trvale udržitelné krajině a zamezení environmentálním a ekonomickým škodám, které budou jinak značného rozsahu s přesahem do více oblastí, jako jsou cestovní ruch, infrastruktura, zdraví obyvatel apod.

Politická rozhodnutí trvají poměrně dlouho, ovšem každý vlastník půdy může přistoupit k opatřením téměř okamžitě, pokud není příliš svázán pachtovní smlouvou. Už dosti závažný problém s krajinou ještě prohlubujeme tím, že stále chováme v našich honitbách příliš velký počet spárkaté zvěře, která způsobuje nemalé trvalé škody tzv. loupáním a ohryzem kůry, ale už i v ze-

mědělství na plodinách. V tomto ohledu vlastně ani neznáme celkový součet škod zvěře na zemědělských plodinách. V lesnictví tvoří každoroční ztráta podle některých studií až 1,5 mld. korun ročně, avšak fakticky se vyčísluje

techniku a postupy jako precizní zemědělství, které bude minimalizovat četnost pojezdů, a použít nejvyvinutější chemické prostředky na ochranu vyšlechtěných plodin, které budou rezistentní vůči chorobám a škůd-

u těch podniků, které provozují bioplynové zemědělské stanice za účelem výroby elektrické energie. Teplo, jež také výrobou vzniká, není patřičně využíváno. Vstupní surovinou jsou výhradně energetické plodiny, jako je kukuřice, luční tráva či cukrová řepa. Jejich pěstování na rozlehlých pláních, které se často opakují vícekrát než je zvykem, má negativní vliv na stav půdy. Provozovat bioplynovou stanici je ovšem výhodný byznys. O tom nelze spekulovat, je to fakt. Samotná myšlenka výroby elektřiny z obnovitelných zdrojů energie, kterou se ČR v Bruselu zavázala ve výši 13 % do roku 2020, je velice ambiciózní, pro vlastníky z ekonomického pohledu velmi atraktivní a společensky odpovědná. Ačkoliv druhá stránka věci je, že některé podniky k této možnosti za přispění státu (díky garantované vysoké výkupní ceně elektřiny) přistoupily vychytale. Z tohoto důvodu budou gradovat negativní dopady hospodaření bioplynových stanic na stav životního prostředí, z čehož budou plynout výrazné škody na krajině, s jakými se bude vyrovnávat ještě desetiletí.

Změna pohledu

Pokud by se postavily bioplynové stanice s kapacitou, kterou by podniky „nakrmily“ ze svých zdrojů, a to jak z rostlinných zbytků, tak i z živočišných, a byla by využita jak vyráběná elektrická energie, tak teplo, jednalo by se samozřejmě o racionální hospodářský záměr. Bohužel se tato prvotní myšlenka poněkud vymkla kontrole a dnes z ní profituje řada zemědělských společností na úkor krajiny. Co se asi stane s těmito podniky a jak bude vypadat krajina, až tento výhodný byznys skončí? Způsob hospodaření založený hlavně na energetických plodinách určených pro bioplynové stanice má své limity z pohledu trvale udržitelného hospodaření (princip ekologický, sociální a ekonomický). Naproti tomu stavy černé zvěře donedávna stoupaly kvůli pěstování energetických plodin do těchto zařízení, než se z ničeho nic objevil africký mor prasat. Jako důsledek této plošné monotónnosti hospodaření lze výrazně vnímat snižující se biologickou pestrost krajiny s dopadem na zdraví půd, fauny, flóry a samotných obyvatel venkova.

Úbytek biodiverzity v krajině je již vědecky podložený fakt. Z krajiny viditelně ubývá velké množství hmyzu, zpěvného ptactva či drobná zvěř, jako je bažant či zajíc. Stále větší negativní dopady klimatické změny budou celkově špatný stav krajiny umocňovat, což není dobře ani pro samotné správce krajiny – zemědělce. Pokusme se postupně změnit dosavadní přístup využívání krajiny. Není třeba velkých revolucí, ale nebraňme se evoluci.

Ing. Aleš Erber
lesník, agrolesník a vlastník
zemědělské půdy
člen Platformy pro krajinu

Vodní eroze na kukuřičném poli

Foto archiv autora

ropské unie. Tehdy jsme očekávali především rovnoprávnější a férovější podporu českých zemědělců, nebo jsme nastavení lepších podmínek prováděli? Každopádně jakékoliv zastropování či omezování dotačních titulů na plochu, které je nyní aktuální téma, bude mít negativní dopady na české zemědělství, ať jsme příznivci či zastánci podpory velkých podniků. Cílem by nemělo být omezení finančních prostředků, nýbrž naplňování

efektivitu hospodaření a odvádění vody z krajiny ve snaze o získání dalších produkčních polí.

Proto se z tehdejšího pestrého hospodaření vyvinulo téměř konvenční využívání krajiny. Je pravda, že díky hospodaření v (pod)horských či hůře obdělávatelných zemědělských oblastech v nižších polohách na 12 % plochy státu se řadíme s ekologickým zemědělstvím na špičku Evropy. Na druhou stranu v lesnictví se ani přírodě bližší způso-

Agrolesnický systém ve Francii v oblasti Montpellier

Foto archiv autora

a dodržování environmentálních požadavků podniků a farmářů vůči krajině, které jsou zárukou trvale udržitelného hospodaření a rozvoje.

Využívání krajiny

Pokud by došlo k finančnímu zastropování v rámci nové dotační zemědělské politiky EU, bude to mít negativní dopady na české zemědělství. České a vlastně

by hospodaření příliš nepodporují. Přitom je významný podíl našich lesů českými lesníky obhospodařován na principu přírodě blízkého hospodaření, kde mnoho z nich jde ještě dál v rámci využívání dynamických sil přírody, a to v myšlenkách tzv. Pro Silva (více na www.prosilvabohemica.cz), jehož cílem je les neustále plně tvořivý. Nemluvě pak o samotných mimoprodukčních

Příklad smysluplného využití pozemkových úprav vsazených do agrární krajiny. Výsadba dřevin, které rozdělují rozsáhlé pláňové polí, čímž zvyšují ekologickou stabilitu krajiny

Foto archiv autora

Stromy vytvářejí v agrární krajině nejen prvky ekologické stability, ale zvyšují i její estetiku a atraktivitu pro veřejnost

Foto archiv autora

jen asi 30 mil. korun. Je otázkou, jestli se ovšem nejedná o špatnou metodu sčítání škod.

Smysluplnost rozsáhlých lánů

Při pohledu na dnešní agrární krajinu nejen v nížinných oblastech si nelze nepovšimnout rozsáhlých polních celků tvořených monokulturou jedné rostliny. Často se jedná o pšenici, řepku, kukuřici atd. Ucelená zelená bariera, která by měla přirozeně

cům. Pokud nebudeme využívat zemědělskou techniku smysluplně, nelze hovořit o „smart farming“. Protože časté pojezdy mají negativní vliv na půdní povrch, který je spojený i se zhutňováním půdy, změnou struktury, a tím i snižováním kapacity absorpce vody. Najdeme ale i ekonomické aspekty, které prodražují rostlinnou výrobu. Takový postup je úzkoprsý. Měli bychom se pokusit využít celé spektrum možností, které povedou k vyšší

Lesní půda není pouhým zdrojem dřeva

Foto Petr Hezky

tvořit ekostabilizační prvek krajiny kromě prvku estetického, velice často chybí, ba naopak se mnohdy odstraňuje či neobnovuje. Na druhou stranu nám zarůstají křovinami travnaté plochy, z nichž absencí hospodaření mizí biodiverzita vázaná na pastvu nebo seč. Pro zvýšení efektivity hospodaření a udržení plodin s vysokým výnosem je nezbytné nutně využívat nejmodernější

efektivitu hospodaření, pestrosti krajiny a trvale udržitelnému rozvoji krajiny – venkova. Takovým mohou být např. agrolesnické systémy nebo komplexní pozemkové úpravy.

Půda pro energii

Půda jako jedinečný a neobnovitelný výrobní prostředek v zemědělství si neodpočine od přejezdu těžké techniky. Zvláště

Vody v krajině se zadržuje stále malé množství, což platí především o přivalových srážkách

Foto Petr Hezky